

הוועדה העירונית להצבת פסלים בעיר ולשילוב אמנות בבנייה

רקע

1. בעיר תל אביב - יפו כ- 170 פסלים שהוצבו ב- 20 השנים האחרונות, רובם באמצעות ועדת פסלים. הפסלים המוצבים בעיר הם תוצר של תרומות אומנים, תורמים פרטיים ויזמים. חלק ניכר מהתרומות נגזר מחיוב של יזמים בזמנו להשקיע אחוז מסוים מערך הבניין לטובת עבודת אמנות ציבורית. הבחירה של האומנים והפסלים ניתנה ליזמים, המקומות שבהם הוצבו הפסלים נגזרו ממיקום המבנים. פעילות הוועדה בעבר היתה בעיקרה בחינת הצעות שהופנו לעירייה ואישור הפסלים המתאימים.
  2. סדרי העבודה של הוועדה מתבססים על נוהל מספר 645 "הצבת יצירות אומנות ויצירות לשם הנצחה בעיר תל אביב יפו", שהוא בתוקף מתאריך 26/12/01 (להלן: "הנוהל").
  3. בשנת 2002 קיימה הוועדה ישיבה אחת;
בשנת 2003 קיימה הוועדה שתי ישיבות;
בשנת 2004 קיימה הוועדה ישיבה אחת.
  4. מטרת הביקורת: לבדוק האם החלטות הוועדה התקבלו בהתאם לנוהל.
  5. השיטה:
- הביקורת העבירה למרכזת הוועדה שאלון תיג בנושא הוועדה. לצורך הכנת הדוח נפגשה הביקורת עם: יו"ר הוועדה, איש ציבור – אדריכל במקצועו, נציגי העירייה בוועדה – אדריכלית העיר ואדריכל נוף בכיר באגף שפ"ע, מרכזת הוועדה נציגת אגף תרבות ואמנויות, וסרקה את הפרוטוקולים לשנים 2002-2004.

ממצאים

הקמת הוועדה

6. יו"ר הוועדה מסר לביקורת כי לפני כ- 15 שנה, בעת שהצטרף לוועדה כחבר, הוועדה כבר היתה קיימת. הוא משמש בתפקיד יו"ר הוועדה מתחילת הקדנציה הראשונה של ראש העירייה הנוכחי (1999).
7. סעיף 3.4 בנוהל מציין כי חברי הוועדה הוסמכו מטעם ראש העירייה לדון בהצעות להצבה קבועה של יצירות אמנות ובכלל אלה יצירות לשם הנצחה ברחבי העיר. המשך הסעיף מפרט את הרכב

הוועדה. הביקורת ערכה השוואה בין הרכב הוועדה לפי הנוהל, לבין הרכב הוועדה בפועל, בטבלה להלן:

מס"ד	הרכב הוועדה לפי הנוהל	הרכב הוועדה בפועל בשנת 2004
1.	יו"ר הוועדה – אדריכל או אמן מתחום האמנות הפלסטית – איש ציבור	יו"ר הוועדה – אדריכל איש ציבור
2.	מהנדס העיר	אדריכלית העיר
3.	מנהל אגף שפ"ע	אדריכל בכיר באגף שפ"ע
4.	מנהל אגף התרבות והאמנויות – או נציג מטעמו	מנהל אגף התרבות והאמנויות + מנהלת המחלקה לאמנויות
5.	אדריכל בתים או אדריכל נוף	אדריכל נוף
6.	פסל או צייר	פסל
7.	אמן, היסטוריון אמנות או מבקר אמנות	חסר
8.	נציג קרן ת"א לפיתוח	חסר
9.	מרכז הוועדה; נציג אגף תרבות ואמנויות	מרכזת הוועדה; נציגת אגף תרבות ואמנויות

8. יו"ר הוועדה מסר לביקורת כי הוא התבקש לשמש יו"ר בקדנציה הקודמת ע"י חברת המועצה שהופקדה על תיק התרבות והאמנות. בקדנציה הנוכחית התבקש להמשיך בתפקידו ע"י מנהלת המחלקה לאמנויות. למיטב זכרונו, קיבל בקדנציה הקודמת כתב מינוי, אך לא זכור לו ממי קיבל אותו. יו"ר הוועדה מסר לביקורת מכתב שקיבל בתאריך 27/1/99 מראש העירייה, המודה לו על שירותיו כיו"ר ועדת אמנות פלסטית של מועצת עיריית ת"א-יפו לאמנות. בקדנציה הנוכחית לא הוצא לו כתב מינוי.

9. יו"ר הוועדה ומרכזת הוועדה מסרו לביקורת כי חברי הוועדה הנוכחית נבחרו בהתייעצות משותפת עם מנהלת המחלקה לאמנויות, מרכזת הוועדה ונציגי העירייה בוועדה. הבחירה מבוססת על אנשים מוכרים בתחום המקצועי, בעלי השכלה והכשרה בתחום הדרוש לוועדה. שמות המועמדים מועלים בפני החברים שנמנו לעיל. לאחר הסכמה על המועמדים שהועלו, נדרשת הסכמתם של המועמדים. היה והסכימו - הסתיים התהליך, ולא – ממשיך התהליך עד למציאת המועמדים הראויים. המינוי לוועדה הוא לקדנציה של 5 שנים.

10. נציגי העירייה בוועדה מסרו לביקורת, כי אין להם כתבי מינוי לחברותם בוועדה. אדריכל נוף בכיר באגף שפ"ע חבר בוועדה כ- 6-7 שנים. בתחילה זומן לשיבות הוועדה באופן אקראי ע"י מי שהיה עוזר יועץ ראש העירייה לענייני אמנות, ובהמשך זומן לשיבות הוועדה באופן קבוע ע"י מרכזת הוועדה הנוכחית. אדריכלית העיר מסרה לביקורת כי הצטרפה כחברה לוועדה במרץ 2002, מאחר ובאופן היסטורי אדריכל העיר שימש חבר בוועדה.

11. יו"ר הוועדה וחברי הוועדה מטעם העירייה מסרו לביקורת כי פעילות הוועדה בשנים שנבדקו ע"י הביקורת (2002 - 2004) היתה מצומצמת ביותר ומנו מספר סיבות למצב זה:
- ביטול הגבייה של אחוז מעלות הקמה מקבלנים לצורך הצבת פסל/עבודת אמנות בשטח ציבורי סמוך לבניין.
  - תקציב לאגף שפ"ע לצורך: תחזוקה, העתקה ובטיחות לפסלים קיימים, והיעדר תקציב לתחזוקת פסלים חדשים.
  - חוסר נכונות מצד אמנים לממן את יצירת הפסל ולתרום אותו לעירייה.
  - נכונות פחותה של אנשים להשתתף בוועדה, עקב ירידת האטרקטיביות של הוועדה כגורם משפיע בעיר.

הזמנות לישיבות הוועדה

12. הנושאים לסדר היום נקבעים על ידי יו"ר הוועדה בשיתוף המחלקה לאמנויות. לפרוטוקול מתאריך 12/5/03 צורף סדר יום מפורט. לפרוטוקולים מתאריך 8/7/02, 8/11/02, 2/6/04 לא צורף סדר יום.

נהלים וסדרי עבודה

13. הנהל מציינ כי יוזמה להצבת יצירות ברחבי העיר יכולה לבוא מאמנים ובנוסף גם מצד שורה ארוכה של גורמים שונים פרטיים וציבוריים. הוועדה להצבת פסלים מוסמכת לאשר או לדחות בקשות להצבה קבועה של יצירות אמנות, ובכלל אלה יצירות לשם הנצחה ברחבי העיר.
14. יו"ר הוועדה ונציגי העירייה בוועדה מסרו לביקורת על מקרים בהם הוועדה נדרשת לדון בבקשות להציב אלמנטים אמנותיים בעיר, שמקורם ביוזמות פרטיות להנצחה. ההצעות והבקשות שעלו לדיון בוועדה הינם פרויקטים המתפתחים במשך חודשים, באמצעות גורמים שונים בעירייה, כולל קרן ת"א לפיתוח ואגף שפ"ע, ומגיעים לוועדה בעצם רק לאישור סופי. מאחר ומנדט הוועדה הוא לדון ולאשר אלמנטים בעלי ערך אמנותי, נמנע מהוועדה לאשר פרויקטים שאינם עומדים בקריטריונים אמנותיים ובעיצוב סביבתי. דוגמאות:
- פרוטוקול מתאריך 8/7/02 נושאים מספר 2-3 על סדר היום.
  - פרוטוקול מתאריך 12/5/03 "עדכונים" סעיף 3, פסל נ.פ..
  - פרוטוקול מתאריך 2/6/04, "הצעות חדשות להצבת קבע" סעיף 2.
- אדריכלית העיר מסרה לביקורת, כי בשנת 2005 חל שיפור בתיאום בין הוועדה לקרן ת"א בנושאים שפורטו לעיל.
15. הנהל מפרט אפשרות להצבה זמנית, עד חצי שנה, של יצירת אמנות ברחבי העיר בסמכות המשנה למנכ"ל העירייה. לפי התהליך המפורט בנהל, הצבה זמנית אינה בסמכות הוועדה. יו"ר הוועדה מסר לביקורת, כי הוועדה אינה עוסקת במקרים מובהקים של הצבה עד חצי שנה. הצבה זמנית

- עשויה להגיע לשולחן הוועדה, כדי לקבל את חוות דעתה המקצועית של הוועדה, כאשר ההגדרה של הזמניות לא ברורה, ועשויה להפוך בהסכמת האמן להצבת קבע.
16. בנושא סמכות הוועדה לדון בהצבות זמניות ישנה אי בהירות בנוהל. הממונה על הנהלים מסרה לביקורת כי הנוהל מסמיך את הוועדה לדון גם בהצבות זמניות. מאידך יו"ר הוועדה ומרכזת הוועדה הבינו מהנוהל כי הצבה זמנית אינה בסמכות הוועדה. בהתייחסות לממצאים מסרה הממונה על הנהלים, כי הוועדה אינה דנה בהצבה זמנית של יצירות אמנות, וכי טענה אם מסרה כך לביקורת. הממונה על הנהלים הוסיפה כי הצעה להצבה זמנית של יצירת אמנות נעשית לפי המפורט בסעיף 5 בנוהל.
17. בהתאם לנוהל, פנייה לוועדה (להצבת יצירת אמנות קבועה) צריכה להיעשות על גבי טופס 42324 "הצעה להצבת יצירת אמנות קבועה". הטופס מתחלק לשלושה חלקים:
- פרטי האומן, היצירה, היזם או המממן, נספחים.
  - פרוטוקול סיכום דיון.
  - החלטת הוועדה לאשר/לדחות מנימוקים של:

(1) אמנות;	(3) בטיחות;
(2) סביבה;	(4) תחזוקה.
- מרכזת הוועדה מסרה לביקורת, כי היא אינה משתמשת בטופס זה והוא לא היה מוכר לה, בשל העברת תפקיד לא מסודרת עם קודמתה.
18. מגישי הצעות מקבלים ממרכזת הוועדה דף הנחיות להגשת הצעה להצבת פסל בחוצות תל אביב - יפו, אשר כולל ארבע קבוצות מידע:
- פרטים אינפורמטיביים (פרטי האמן, שם הפסל, חומרים, מידות, מקום ההצבה).
  - פרטים תוכניים (תיאור מילולי של היצירה).
  - הצגת הפרוייקט (סקיצה, הצעת מחיר מפורטת, עלות תחזוקה).
  - פרטים משלימים (קורות חיים של האומן, מקומות תצוגה, רשימת עבודות).
19. בדיקת ההצעות שהוגשו לוועדה בשנים 2002 - 2004 העלתה כי הן כללו את הנדרש בארבע קבוצות המידע. מרכזת הוועדה מסרה לביקורת כי מספר אמנים ידועי שם סבורים שהם פטורים מהחלק האינפורמטיבי (סעיף 18. א' לעיל), בשל היותם אמנים ידועי שם בארץ ובעולם, ולכן חלק זה חסר לעיתים בפניותיהם לוועדה. לדברי יו"ר הוועדה ומרכזת הוועדה מאחר ומדובר בשניים שלושה אמנים ידועים ביותר ורגישות הנושא, ההצעות מוגשות לוועדה גם ללא פרטי האמן.
20. בהתאם לנוהל (סעיף 7.3) החלטות הוועדה אמורות להתייחס לארבעה היבטים: אמנות, סביבה, בטיחות ותחזוקה. מבדיקת החלטות הוועדה מצאה הביקורת כלהלן:

- א. פרוטוקול סיכום דיון מתאריך 8/7/02 - על סדר היום של הוועדה היו 13 הצעות. 5 הצעות אושרו בהתייחס להיבטים המפורטים בסעיף 7.3 בנוהל. 8 הצעות אושרו ו/או נדחו ללא נימוק וללא התייחסות להיבטים הנדרשים בסעיף 7.3 לנוהל.
- ב. פרוטוקול הוועדה מתאריך 12/5/03 - על סדר היום של הוועדה היו 9 הצעות חדשות להצבת קבע, בפועל נידונו 11 הצעות. ל-7 הצעות היו החלטות מנומקות ו/או המשך טיפול. 4 הצעות לא היו מנומקות. עלו לדיון גם שתי הצעות לציורי קיר, בשתייהן התקבלו החלטות ללא נימוק. הצעה אחת להצבה זמנית נדחתה ללא נימוק. יו"ר הוועדה מסר לביקורת כי חסרונו של הנימוק בחלק מההחלטות נבע מרמת העבודות. עם זאת הוא סבור, שמן הראוי לנמק בכל מקרה את החלטות הוועדה וינהג כך בעתיד. מרכזת הוועדה הסבירה את היעדר הנימוק בחלק מההחלטות הוועדה, בהחלטה שקיבלה קודמתה בתפקיד לציין אושר/לא אושר בלבד ללא הסברים.
- ג. פרוטוקול הוועדה מתאריך 18/11/03 - על סדר היום של הוועדה היו 2 הצעות. בשתייהן ההחלטות היו מנומקות.
- ד. פרוטוקול הוועדה מתאריך 2/6/04 - על סדר היום של הוועדה היו 14 הצעות. ההחלטות שהתקבלו היו מנומקות.

ניהול הישיבה והפרוטוקולים

21. בנוהל אין התייחסות לתדירות כינוס הוועדה. לדברי מרכזת הוועדה, הדבר מתבצע לפי הצורך ומספר הנושאים לדיון.
22. הנוהל לא קבע כללים למצב של ניגוד עניינים. מאידך נקבע בנוהל שנציג של קרן ת"א לפיתוח ישמש חבר בוועדה, כאשר קרן ת"א לפיתוח יוזמת הצעות להנצחה ומביאה אותן לאישור הוועדה בה יושב נציגה כחבר.
23. הנוהל לא קבע כללי הכרעה במצב של הצבעה שקולה. לדברי מרכזת הוועדה, מתנהלים דיונים בוועדה כאשר ההחלטות מתקבלות בהסכמת הרוב או פה אחד.
24. הנוהל לא קבע כללים לנושא מניין חוקי. לדברי מרכזת הוועדה, ישנה הקפדה על קיום דיונים בנוכחותם של יותר ממחצית חברי הוועדה.

רישום נוכחות בפרוטוקולים

25. בפרוטוקול ועדת פסלים מתאריך 8/7/02 נעשה רישום ברור באשר לחברי ועדה שנכחו, חברי ועדה שנעדרו, ונוכחים שאינם נמנים על חברי הוועדה (מוזמנים). עם זאת, פרט למוזמנת לוועדה וליו"ר, לא צוין לצד אף אחד מהנוכחים מה תוארו. בעוד הנוהל העירוני מונה 8 חברים בוועדה

- (ללא מרכזת הוועדה), מגיין חברי הוועדה בפרוטוקול מגיע ל- 10 חברים ללא מרכזת הוועדה. מספר חברים זה אינו תואם את דרישות הנוהל.
26. בפרוטוקול ועדת פסלים מתאריך 12/5/03, רשומים חברי הוועדה הנוכחים והנעדרים, ללא תוארם. מגיין חברי הוועדה הנוכחים והחסרים ללא מרכזת הוועדה הוא 7. מספר זה אינו תואם את דרישות הנוהל.
27. בפרוטוקול ועדת פסלים מתאריך 18/11/03, רשומים 5 חברי ועדה שנכחו בשמם ותפקידם. אין רישום של חברי הוועדה שנעדרו.
28. בפרוטוקול ועדת פסלים מתאריך 2/6/04 נכחו 7 חברי ועדה (ללא מרכזת הוועדה). מספר זה אינו תואם את דרישות הנוהל. חברי הוועדה רשומים בשמם אך לא בתוארם.
29. בהתייחסות לממצאים מסרו יו"ר הוועדה ומרכזת הוועדה לביקורת כלהלן: "המסמך שבנדון הוצג בפני חברי ועדת פסלים ונקרא בשלמותו ע"י חברי הוועדה שהשתתפו בתהליך הביקורת: יו"ר הוועדה, אדריכלית העיר, אדריכל נוף בכיר אגף שפ"ע, ומנהלת המחלקה לאומנויות. המסמך משקף נאמנה את ההתייחסויות שניתנו ע"י חברי הוועדה לשאלות שהועלו. עם זאת, חברי הוועדה היו מעריכים, אם עבודת הביקורת הייתה כוללת גם נושאים בעלי חשיבות רבה שהועלו ע"י חברי הוועדה המוזכרים לעיל במהלך הפגישות המקדימות לפיטוא. הוועדה מצרה על כך שהדוח מתייחס רובו ככולו לנושא הנהלים ולא לנושאים מהותיים כולל:
- תפקיד הוועדה כגורם יוזם ומטמיע חשיבות ופעילות אומנותית בעיר תל אביב-יפו ע"פ עקרונות התוכנית האסטרטגית וחזון העיר.
  - תהליך קבלת החלטות בנושא הצבות פסלים ומיזמים זמניים.
  - הצעות לשיפור נהלי עבודה קיימים שהועלו ע"י חברי הוועדה השונים.
- חברי הוועדה רואים במסמך זה הזדמנות לתיקון ושיפור תהליכם קיימים ומקווים כי הדוח הסופי יהווה בסיס רעיוני וארגוני לשינויים הנדרשים."

מסקנות

30. תפקוד הוועדה

הוועדה פועלת מזה כ- 20 שנה. פעילות הוועדה בשנים האחרונות מצומצמת ביותר. פעילותה בעבר היתה מאוד אינטנסיבית, בין היתר בשל חיוב יזמים באחוז מסוים מפרוייקטים לטובת עבודות אמנות ציבורית. עם זאת, תכנון ומיקום היצירות נכפו על ידי התורמים, לא תמיד בהתאם לאינטרס העירוני ציבורי. בשנים שהביקורת בדקה (2002-2004). תכנון וקביעת מיקום יצירות אמנות המאושרים בוועדה, נעשו בחשיבה על ההיבט הציבורי וניצול המרחב העירוני באופן הראוי ביותר. חסרונו של תקציב לתחזוקת פסלים חדשים, לצד חוסר נכונות של אמנים לתרום את

יצירותיהם, הורידו את קרנה של הוועדה, כגורם יוזם ומשפיע בעיר וצמצמו את פעילותה. הביקורת סבורה כי שינוי הגדרת תפקידי הוועדה וסמכויותיה בנוהל, עשוי לשנות מצב זה.

31. נוהל

- א. הנוהל מונה גופים שונים שבסמכותם להעלות ו/או לדון בבקשות להצבת פסלים. ריבוי הגופים יוצר אי בהירות בתחומי אחריות, סמכות ותאום. מצב זה מצריך בחינה, הבהרה, ורענון תהליך הטיפול בבקשות מסוג זה המופנות לעירייה.
- ב. הוראות הנוהל בנושא הרכב הוועדה לא יושמו במלואן. לדעת הביקורת הוראות נוהל שאושר ופורסם יש ליישם, כל עוד לא עלה צורך או הייתה פנייה מצד הנוגעים בדבר לשינוי הנוהל.
- ג. בחירת חברי הוועדה שאינם נמנים על עובדי העירייה, והם אנשי ציבור, אינה מעוגנת בנוהל. לדעת הביקורת יש חשיבות לנושא השקיפות בבחירתם של אנשי הציבור, באמצעות קביעת קריטריונים בנוהל.
- ד. בנוהל לא נקבעו כללים לתדירות כינוס הוועדה, כללי הצבעה, מצב של ניגוד עניינים. לדעת הביקורת, כללים אלה צריכים להיות חלק בלתי נפרד מכללי התנהלות של כל ועדה. במיוחד אמורים הדברים בנושא של ניגוד עניינים, אשר לגביו הצביעה הביקורת על אפשרות לכאורה של היווצרות מצב כזה בהרכב הוועדה הקיים.

32. סדרי עבודתה של הוועדה

- א. מינהל תקין ושקיפות ציבורית מחייבים הוצאת כתב מינוי לוועדה ולחבריה.
- ב. סדר יום הוא חלק בלתי נפרד מדיוני הוועדה, שנועד לאפשר לחברי הוועדה להתכונן כיאות לדיון ולייעל אותו עקב כך.

33. פרוטוקול

בחלק מהפרוטוקולים לא הייתה הקפדה על:

- א. נימוק החלטות שהוועדה קיבלה, בין אישור ובין דחייה של הצעות שהגיעו לשולחנה תוך התבססות על הקריטריונים שנקבעו בנוהל לצורך כך. לדעת הביקורת, קיומה של הוועדה נועד, בין היתר, להעניק להחלטות שמתקבלות בנושאים בעלי השלכות ציבוריות, תוקף של אמינות ושקיפות. החלטות ללא נימוק מחטיאות מטרה זו.
- ב. סדרי עבודה תקינים של כל ועדה מחייבים רישום ברור ומדויק של הנוכחים, הנעדרים, המשתתפים וציון תוארם.

המלצות

34. לחזק את מעמד הוועדה כגורם יוזם, אם יש לכך תימוכין בתוכנית האסטרטגית ובחזון העיר (ראה עמדת יו"ר הוועדה בסעיף 29).
35. לעדכן את הנוהל העירוני תוך שימת דגש על:
- קביעת תחומי סמכות, אחריות ותאום ברורים של הוועדה.
  - קביעת הרכב הוועדה.
  - קריטריונים לבחירת אנשי ציבור לוועדה.
  - כללים למצב של ניגוד עניינים של חברי הוועדה.
  - כללים לתדירות כינוס הוועדה וכללי הצבעה.
36. ניהול הפרוטוקול הוא באחריות יו"ר הוועדה. יו"ר הוועדה יקפיד על:
- צרוף סדר יום לשיבות הוועדה.
  - רישום מסודר של הנוכחים ותאור תוארם.
  - החלטות מנומקות, בין אם הן אושרו/ נדחו על ידי הוועדה.
37. ראש העירייה ידאג להוצאת כתב מינוי לוועדה ולחבריה.

הערת הביקורת

- בתאריך 1.12.05 לאחר סיום עבודת הביקורת, מסרה מנהלת המחלקה לאמנויות לביקורת מסמך המפרט את הפעולות שנעשו בוועדה בעקבות הביקורת:
- סעיף 35 - כל הסעיפים הוטמעו בנוהל המתוקן ויופעלו החל מחודש ינואר 2006.
  - סעיף 36 - כל הסעיפים הוטמעו ועודכנו כבר במהלך שנת 2005.
  - סעיף 37 - נוסחו מכתבי מינוי שיישלחו מחודש ינואר 2006.